

Gezamenlijke inbreng Professionalisering

11 maart 2011

Professionalisering in het onderwijs

Het succes van de leerling is onze drijfveer. Goed onderwijs is de route naar sterkere individuen, een betere economie en een mooiere samenleving. Het is wat Nederland nodig heeft wil zij tot de top 5 kenniseconomieën gaan behoren. Verdere professionalisering van het onderwijs op alle niveaus –leraren, ondersteunend personeel, management en bestuur– is een van de belangrijkste manieren om de kwaliteit en de effectiviteit en efficiëntie in het onderwijs verder te verhogen. Professionalisering in het onderwijs gaat over bevoegde en bekwame leraren¹ die zodanig ingebed zijn in de school² dat ze hun vak met trots uitoefenen dankzij de professionele ruimte en de professionele werkomstandigheden.

Professionalisering in het onderwijs gaat ook over de schoolleiders en schoolbestuurders die een professionele cultuur in de school stimuleren en faciliteren. De professionele cultuur van een onderwijsinstelling kenmerkt zich door de wijze waarop de mensen met elkaar omgaan, maar ook de wijze waarop zij (aangesproken worden om) zelf vorm (te) geven aan hun eigen professioneel handelen en hun beroepsethiek. In een professionele cultuur worden individuele kwaliteiten gezien zonder dat uit het oog wordt verloren dat onderwijs – en de kwaliteit ervan – een teamprestatie is.

Om werkelijke kwaliteitsverhoging te bereiken, moeten professionals *zelf* stappen kunnen zetten, *zelf* een onderzoekende houding kunnen aan nemen waarin zij steeds op zoek zijn naar mogelijkheden om hun werk nog beter te doen en leeropbrengsten te verhogen. Laat echter niet de indruk ontstaan dat professionalisering in het onderwijs vrijblijvend is. Professionalisering is zowel een recht als een plicht binnen een professionele leergemeenschap.

Professionalisering: gedeeld belang van sector en overheid

Alle onderwijssectoren zien professionalisering als de sleutel om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen en hebben binnen hun sector stappen gezet om professionalisering en de professionaliteit naar een hoger niveau te brengen. Om hier een extra impuls aan te geven, hebben de sectoren ervoor gekozen professionalisering op de agenda van de Stichting van het onderwijs te zetten. Niet om de sectorale ontwikkeling van professionalisering over te nemen, maar om het debat te versterken door te kijken wat sectoren van elkaar kunnen leren of waar zij gezamenlijk kunnen optrekken.

De verantwoordelijkheid voor professionalisering ligt bij de sectoren zelf. De overheid heeft in haar rol als bewaker van de kwaliteit en de deugdelijkheid van het onderwijs ('het wat') natuurlijk een verantwoordelijkheid voor het onderwijs en zal bovendien middels regelgeving en bekostiging terdege mogelijkheden moeten scheppen. Tegelijkertijd is de agenda van de professionalisering –zie het voorgaande– de agenda van die sectoren, van die onderwijsinstellingen, van die docenten, van die mensen die daar werken. De sectoren zelf moeten meer verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de professionaliseringslag ('het hoe'). Inmenging van de overheid in zaken die de arbeidsorganisatie direct raken (bijvoorbeeld de afgekondigde nullijn voor onderwijspersoneel, de prestatiebeloning en de aangekondigde bezuinigingen) zet de lopende professionaliseringsinspanningen onder druk

¹ De term 'leraar' wordt hier gebruikt als aanduiding voor de onderwijsprofessional in alle onderwijssectoren. Dat het algemene beeld dat in deze notitie wordt geschetst niet in alle opzichten van basisschool tot universiteit even toepasselijk is, spreekt vanzelf.

² De opmerking in voetnoot 1 geldt mutatis mutandis ook ten aanzien van 'school'.

en laat zien dat een rolverdeling die in de praktijk recht doet aan een evenwichtige sturingsrelatie nog een zoektocht is.

Een professionaliseringsagenda voor de onderwijssector

Het kabinetsvoornemen om een samenhangende professionaliseringsagenda te maken is een positieve ontwikkeling. Deze agenda moet bestaan uit het formuleren van een gezamenlijk visie op professionalisering, niet met 2014 maar met 2020 als horizon en het benoemen van thema's die de afzonderlijke sectoren verder uitwerken. Laat de agenda niet een agenda *voor* de sector zijn, maar vooral ook *van* de sector; herkenbaar voor de mensen die erin werken, verbindend en beredeneerd vanuit een visie op een professionele leergemeenschap. Een agenda die stimuleert dat de verschillende onderwijssectoren van elkaar leren en er bruggen worden geslagen. De kaders voor een sectoroverstijgende professionaliseringsagenda worden gevormd door de afzonderlijke sectoren zelf. Van daaruit kan vervolgens binnen de stichting aan een gezamenlijke visie gewerkt worden. Om de vele, reeds gestarte beleidsmaatregelen op het gebied van professionalisering, zoals de functiemix en de convenanten rond professionele ruimte, een kans van slagen te geven is het zaak ze in de praktijk te laten uitkristalliseren voordat weer nieuw beleid wordt geïntroduceerd. Nieuwe interventies moeten aansluiten op reeds ingezet beleid, voortkomen uit een gedragen visie op professionalisering en worden ontwikkeld door de verantwoordelijke onderwijssectoren. Hierbij is het belangrijk dat de verschillende sectoren voldoende ruimte krijgen om afstemming met de eigen achterban te organiseren zodat zij de verantwoordelijkheid en de daarbij horende leveringsplicht op zich kunnen nemen.

Hieronder de belangrijkste inspanningen van de onderwijssectoren om de verdere professionalisering in het onderwijs te stimuleren.

- *Voor ieder een gesprekscyclus:* Het gesprek tussen werknemer en leidinggevende is het startpunt voor de professionalisering. Leidinggevende en werknemer geven elkaar goed onderbouwde feedback op elkaars functioneren.
- *De professionele ruimte van de leraar:* De zeggenschap van de leraar over het onderwijsproces en het eigen vak is een van de manieren waarop de professionaliteit van de leraar wordt versterkt. In elke onderwijssector zijn ontwikkelingen gaande om afspraken te maken over die professionele ruimte en de dialoog binnen instellingen te bevorderen.
- *Het tegengaan van onbevoegd lesgeven:* De sociale partners in het onderwijs hebben zich (ook in de KIA-coalitie) als doel gesteld om in 2020 enkel bevoegde of benoembare docenten in het po, vo en mbo te hebben.
- *De beroepsregistratie:* De partners in de Stichting zijn positief over het voornemen van de beroepsgroep om vorm te geven aan de registratie door bevoegdheid en bekwaamheden te erkennen en de professionele ontwikkeling te stimuleren.
- *De deelname aan en de kwaliteit en samenhang van nascholing:* Nascholing is van wezenlijk belang voor de professionalisering van onderwijspersoneel, schoolleiding en bestuur. Zo bereikt een leraar die met de jaren de bekwaamheid onderhoudt, aantoonbaar betere leerresultaten bij de leerlingen dan een startende of onbevoegde leraar. Toch blijft de deelname aan deskundigheidsbevordering ver achter bij de doelstellingen die in de Kennis Innovatieagenda 2010-2014 zijn vastgelegd. Ondanks het enthousiasme, getuige de grote belangstelling voor de lerarenbeurs, worden de

mogelijkheden die in de cao zijn afgesproken onvoldoende benut. Daarnaast vertonen door de kwaliteit en de versnippering van het aanbod van nascholing de verschillende maatregelen te weinig samenhang in uitvoering en doelstelling. Verbetering van het inzicht in de kwaliteit van nascholing is daarom geboden.

- *Een herijking van de bekwaamheidseisen:* Zoals het onderwijs steeds in verandering is, zo ook de eisen waaraan leraren moeten voldoen. Nu de bekwaamheidseisen vijf jaar oud zijn, is het goed om te bekijken of ze nog voldoende actueel zijn.
- *Lerarenopleidingen op orde:* Er zijn zorgen over de kwaliteit en kwantiteit van zowel de instroom als de uitstroom van de lerarenopleidingen. In 2011 dient er een samenhangend plan te komen voor de lerarenopleidingen.
- *Platform voor uitwisseling:* Leraren, docenten en wetenschappers zouden elkaar meer moeten ontmoeten rondom actuele vraagstukken in het onderwijs. Dergelijk podia, fysiek en digitaal, moeten gezamenlijk worden gecreëerd.

De boodschap aan de politiek

Kortom, de partners binnen de Stichting van het Onderwijs zien verdere professionalisering als een van de belangrijkste manieren om de kwaliteit van het onderwijs te vergroten. Het is daarom een gedeeld belang van de onderwijssector. Ons uitgangspunt is dat de professional zich professionaliseert binnen een professionele cultuur. Dit kan alleen door de verantwoordelijkheid voor professionalisering daar te leggen waar deze hoort: de partners binnen de afzonderlijke onderwijssectoren. De professionaliseringsagenda van het kabinet schept hiervoor een randvoorwaardelijk kader.